

تورک پوردی

ناشری : تورک پوردی

مدیری : محمد امین

۴۴ کانون ثانی ۱۳۳۸

۲۰ ییل

صافی ۸

« جاہل خلق ، فطرۃً صاحب رُکا واستعداد اولسہ بیلہ ، عصری زردہ بر قوت
تشکیل ایدہ من . خلفہ کیمتک ، اونی سومک ، اونی تعلیم و تربیہ ایتک . اوکا
برایر مال و یرمک لابدر . تورکیہ نك احیاسنہ آشاغیدن باشلامق اقتضا ایدر . بوسیط
حقیقی اسلامق ایچون . صوک مغلوبیتلرک خجالتی طوعنی لازمکدی .
ت . ی .

انتقاد و تقریص

« خاق نظریہ بر نیچہ مسئلہ »^(۱)

۱

روسیہ ده بو اسمله یکی بر رساله انتشار ایتدی . تورکک علمی اقتصادی
تیقظده ، اخلاقی تجدده شمال تورکلرینک کندیسنه پیشوالق ایدہ جگنی
آکلامشدی . بوانرله دینی انتباهکده شمالدن باشلایه جنی حس اولونیور .
موسی افندی بیکیف بو کتابنده شمعی یه قدر یازدینی اون آلتی عددی
متجاوز اثرلرینک بر زبده سنی و قوتلی بر ایمان و عزیم ایلہ تعقیب ایتمکده اولدینی
دینی مجاهده نك روحنی کوستریور .

مؤلفک انتباه و اجتہادینہ بادی اولان مسألہ ، غرب ملتاری مدنیتده
یوکه لیرکن اسلام عالمک تدنی و اضمحلاله دوغرو کیمه سی اولمشدر . موسی
افندی خسته لنی کوردکن صوکره سینی آریور . غربک ترقیسنی ، شرقک
تدنیسنی موقع و اقلیمک یاخود عرق و جنسک تأثیرینہ حمل ایدنلرک ادعاسنی
قبول ایتیمور .

« حیات - یاسیہ ده افلیمک تأثیری یوقدر . یاخود آزددر ، اولرده وحشت دنیاسنی
اولش بریتانیا شوکون مدنیت ، سیاست ، حکمت مرکزی اولدی . اولرده مدنیت ،
علوم ، فلسفه مرکزی اولش یونانستان شوکون ذیل مخلوقلرک مرعاسنی . اولتانی اولدی .
لکن شو ایکی مملکتک موسی ، افلیمی مان اولکیدر .

[۱] مؤانی : موسی افندی بیکیف - ناشری : پترسبورغده علم افندی مقصودوف
- قزانده امید مطبعه سنده باصلمش - ۹۳ صحیفه - فیثاتی ۶۰ تین (۷،۵ غروش) -
استانبولده « زمان » کتابخانه سنده ساتیلیر .

سیاسی حیاتده غربیلکک ، شرقیلکک ، آقلفکک ، صارینلککده تأثیر یوقدر .
کیجه غربی انکلیز ترقی ایتیش ایسه ، بوکون شرقی ژاپون ترقی ایتدی . یارین شرقیلرک
دها بری بلکه ترقی ایدر . کرک آق توسده ، کرک صاری جنسده هم اینش یوللرینه
پوز قومش تیلر واردر ، هم ترقی یوللرینه یونهلمش ملتله واردر . »

ترقی و تدنی بی مادی و حیاتی سبیلرده آرایان بویکی نظریه بی رد ایتدکدن
صوگرا ، حقیقی سببی اجتماعی عامللرده ، ارادی مجاهده لرده کورییور .
« امتک سیاسی حیاتی ، سیاسی مماتی حکومت کی ، فقیهلر ، حکیملر کی ، دین کی
اجتماعی عامللرک تأثیر یله اولور .

برامتک سیاسی حیاتی انسانک عمری کی طبیعی دکلدر . امتک سیاسی حیاتی . ترقیاتی ،
انخطاطی امتک اراده سنه تابع کی برحالدر . انسانک عمری ، طبیعی قانونلره تابع ایسه ،
ملک سیاسی عمری - اجتماعی قانونلره ، ارادی عامللره تابعدر . »

ترقیقک ، تدینک سبیلرینی اجتماعی و ارادی عامللرده آرامق لازم کلدیکی
آ کلاشیلدکدن صوگرا بوعامللرک نیچون غریبه تعالی یه ، شرقده ایسه انخطاطه
سائق اولدیغنی تحری اقتضا ایدیور .

مؤلف اصلیتنی ، شخصیتنی بوراده کوسترییور . دییورکه علمکده ،
دینکده حقیقی معیاری عملی فائده ، اجتماعی منفعتدر . عملی فائده سی اولمایان
برعلم ، لزوملی برعلم دکلدر ، اجتماعی منفعتدن اوزاقلاشمش بر دین حقیقی شکلنی
غائب ایتشدرد . [*]

مؤلف ، بعده بوعملی معیاری (ایمان) ه تطبیق ایدیور . ایمانک (قلباً
تصدیق ، لساناً اقرار) صورتنده اولان تعریفنی رد ایلور . انسانک سیرت
و عملنده اخلاقی فضیلتلر صورتنده تجلی ایتمین قلبی تصدیقلری ، لسانی اعتقادلری
ایمان عد ایتیور . ایمان او یله بروجدان قوتدرکه اثرلری قوللرده دکل ، فعللرده
ظاهر اولور . ظالم ، خائن ، فاسق کیمسه لرک لسانی اقرارلری ایمانلرینه برهان
اولاماز . عادل ، حمیتی ، عقیف ذاتلرک ایمانی قوتلرینه اک بویوک دلیل ، سیرت
و مشوارلریدر .

ایمانک آخرته متعلق فضیلتلرندن ماعدانه کی دنیوی سعادت و منفعتلره باعث
اولدیغنی ده شوصورتله ایضاح ایدیور :

[*] « ایلک صحیفه ۴ سطر ۱۱ دن صحیفه ۳ سطر ۱۳ ه قدر .

« انسانك اوزینه اوزندن یاقین ، هر بر حالنده وکیل ، همه حاجتلرنده کفیل ، کریم مطلق بر آلهک وجودینه ایمان ، یالکزاق ، هم وحشت دقیقه لرنده انسان ایمون اک بیوک انیس اولور . شدت هم آعراق ساعتلرنده انسان ایمون اک بیوک معین اولور . انسانك سعادت ایمون لازم اولان ، کوکل راحت یالکز شو ایمان برکه سیله تأمین قیلنور . هیأت اجتماعی امورلرنك انتظامی ایمون لازم اولان صداقت ، امانت ، استقامت ، کی مبدألرک هر برینه یالکز شو ایمان اک قوی اساس اولور . هر انسانك اوزینه کوره بر غایه کمالیه سی قلبنده قرار قیلش شو ایمانی برکه سیله او انسانك کوزی اوکنه قویولش اولور ، کریم مطلق ، رحیم مطلق بر اللهک وجودینه ایمانك فائده اجتماعی لری ، فائده شخصی لری لسانله ، قلماه حصر قیلنه ماز قدر چوقدر . کوکل راحتی . هیأت اجتماعی سعادت شو ایمانك اک کوزل ایکی فائده سیدر . »

آئیده کی سوزلردن اکلاشیلدیغنه کوره مؤلف حقیقی منفعت فدا ایمیور ، بالعکس عملی منفعتی ، نظری حقیقتک بر یوقلمه جیمی ، بر قولاغوزی صورتنده کوریور . نظرلنده معتبر اولان ابتدا (واقعی حقیقت) ، سوکرا عملی منفعتدر . فقط عملی مضرتلره بادی اولان صوری حقیقتلرک عمیق بر تحقیق نتیجه شده بطلانی ثابت اوله جغه قانع کورونیور .

« ایمانی ، ایمانك همه رکنلری ، دیاتی ، فلسفه یی ، انسانك همه فکری بن حلق همده منفعت جهتلرله تقدیر ایدرم . بر تعلیم ده حلق هم منفعت بولونور ایسه ، او تعلیم البته معتبر اولور . یا بطلانی معلوم ، یا ضری ثابت تعلیم بم نظرمده هر حالده مردوددر . » ایمان ده ، دین ده حقیقه برابر خیر سیاسی . منفعت اجتماعی بولونمق البته لازمدر . تجربه یا عقلک حکمنه ، منفعت اقتضاسنه مخالف اولور شیلرک هیچ بری دین دکلدز ، ایمان دکلدز . *۱

مؤلف بونتیجه یه واصل اولدقدن سوکرا آکلیورکه اسلام عالمده کی تدینک باشلیجه سببی کرک علمک ، کرک دینک (عملی فائده) یی محک اعتبار ائیمه رک هر ایکینسک ده عبت لاقیردیلردن عبارت اولان کلامیات باطاقلغنه دوشمسیدر .

« عام اسلامینده اولکی عصرلرده علوم کلامیه نامنده برشی توره دی ، او وقت بزم اک بیوک فقیهلر ض او علوم کلامیه یی ، نه دندر ، تحریم ایدرلر ایدی . همده اکشدنلی . اک دهشتلی صورتده تحریم ایدرلر ایدی . بن بوکا تعجب ایدر ایدم . علوم کلامیه تسمیه سینک سبیلری ده او وقت بکا معلوم دکل ایدی . طاقبت آ کلام . »

« فائده عملیه سی یوق بوش لافلره ، مناسب سوزلره تعلق جهتیله علوم کلامیه تسمیه قیلنمش اولسه کرک دیدم . فائده سی یوق بوش مسأله لرده دقیقه نری ضایع ایتدیرمه مک ملاحظه سیله تحریم قلمش اولسه کرک اعتقادینه کلام . »

علمك فائدهلى بر اجتماعى عامل اولماسى ايچون اقتصادى و عملى فعاليتلىرى
نايه اتخاذايتمهسى لازمدر. اسلامده كى علم و ادبيات اجتماعى منفعتى اولمايان
منطقچيلقلردن، سفپانه خويلالردن عبارت قالمشدر. مؤلف بونلرك هيپسنة
كلاميات دييور. [*]

دينه كلنجه : بوابتدا (كلام) دينيلن بدعتله حقيقى يولندن چيقاريلش،
سوكراده دينله هيچ علاقهسى اولمايان فلسفى، ياخود احتراصى مسألهلردن
متولد برچوق مذهبلك تحذييله تفرقيه دوشمشدر. تصوفده درويشلك،
تكيه نشينلك كى عطالته سائق نتيجهلر دوغورمشدر.

اجتماعى حياتله اك زياته تماسده بولونان (فقه) دوده عملى فائدهدن انحراف
كوردييور :

«فقپهلر عرفيله شوفعل حرامدر ديمك، اوفعلك فاعلى معذب اولورديمك معنايندهدر.
اماينه اصطلاحده شو فعل حرامدر ديمك، اوفعلك ضررى وار، مفسدهسى وار ديمك
معناينده اولور.

«فقپهلرك عرفى خطا دكلدر، البته درستدر. لكن اسلاميت كى شريعت اجتماعيه
احكامى حقنده بم نظرم دها زياده سيله مناسيدر. زيرا عذاب آخرت، هر نه قدر حق
ايسه ده، حيات اجتماعيه حكملرينه هيچ بر صورتله اساس اولماز.

«يالكنز تحريم دكل، بلكه هر بر تكليف عاقبت قانوننه مبنيدر: امرده - طلب عاقبت
قانونى، نهيه ده خوف عاقبت قانونى اك معتبر اساسدر. زيرا شريعت اجتماعيه يالكنز
اجتماعى منفعتلىرى طلب، اجتماعى مفسدهلىرى دفع اساسلرينه تأسيس قيلنه ييلور. اكر ده
علوم فقهيه تدوين قيلنور ايكن، شو اساس اوزرينه تأسيس قيلنمش اولسه ايدى،
شوكون اك كوزل شريعت اجتماعيه اسلاميت اولور ايدى. لكن نرم فقپهلر تكليفك
اساننده عذابى ثوانى اعتبار قىلوب، اسلاميتى شريعت اجتماعيه اولفدن محروم ايتديلر.
موسى افندى فقهى اجتماعى فائده نقطه سندن تدقيق ايدرك بعضى نقطه لرده
فقپهلره مخالفت ايدديور. [**]

بو دستورى اصول فقهيه ده تطبيق ايليور. [***]

مؤلفك قناعتى شو صورتله اجمال ايديله بيلير : اسلاميت ايلك عصرده عملى
فائده و اجتماعى منفعت اساسنه مستند ايدى. مؤمنلر كتاب و سنته اتباع ايتمكله

[*] صحيفه : ۳ و صحيفه ۱۵ - ۲۱

[**] صحيفه : ۴۲ - ۴۵

[***] صحيفه : ۴۵

بواساسى تاميله تعقيب ايتمش اولورلردى . بالاخره يونان منطقى و فلسفى ترجمه ايديلهرك فضيلتك يرينه جربزه ، سيرتك مقامنه صورت قائم اولدى . اهل عمل آزالارق اهل كلام چوغالغه باشلادى . بوصورتله ناييسى صناى و اقتصادى منفعتلىرى تأميندن عبارت اولان (علم) ايله مقصدى اخلاقى و اجتماعى فائدهلىرى استحصاله منعطف اولان (دين) لفظ منازعهلىرينه ، فكر ملاءمهلىرينه انحصار ايتدى . بوايىكى اجتماعى عاملك تدريسيله بوتون اجتماعى و سياسى مؤسسeler انحطاطه باشلادى .

بر زمان اوروپادهده بويلا اولدى . فقط اوراده علمى و دينى انتباهلر ظهور ايدرك بووخيم خسته لغك اوكنى آلدى . غربك بوكونكى مدنيت و معمورى اقليتك ، ياخود عرقك نتيجهسى دكل ، بوايىكى انتباهك ثمره سيدر . بوايتباهلرك روحى (كلامى عشجيلكى) براقه رق يرينه (عملى منفعتجيلكى) اقامه ايتكدى . بوكون اسلام عالمى ده كرك علمى و كرك دينى بر انتباهه محتاجدر . هرايكينى عملى ، ولود ، سعادتيخش بر شكله افراغ ايتك لابددر . بوكون هينزه كلايجيلنى بيراقه رق عملجى اولق (عبث) ك يرينه (فائده) ي اقامه ايتك فرض اولمشدر .

منيا

رفات

بر ضياع مهم — شناسى و كمال مكتب تجددى مقبلرندن ابوالضيا توفيق بكده رحمت رحمانه قاووشدى . مرحومك طباعت و خطاطلقده جدير تقدير ملكه و موفقيتى واردى . ابوالضيا توفيق بك سليس بر اسلوبه بازار و يازديغنى اوفوتوردى . « جموعة ابوالضيا » شباب عرفانك عطش دن اولديغنى بر رساله ايدى كه دور جديده بر قاج دفعه و خيلى فاصله لرله تعطيل بليه سنه اوغرامشدى . « مطبعة ابوالضيا » آثار نفيسه طبى خصوصنده مملكت مزده ايلك بر مؤسسه طباعتدر . مرحومك خدمات عرفان پرورسى ضياع ابديسندن مثولد تأثر مى ترزيده وسيله عظمادر . لك جوق رجال منوره محتاج اولديغنز بو مشكل زمانلر مزده ابوالضيانك وفاقده اسماعيل حقيلر ، احمد مدحتلردن صوكرا اليم ضايعاتدندر . « ورك يوردى » مرحومك عائله كدرديده سنه بيان تمزيخ وظيفه عد ايدر .